Lausunto/18.11.2021/ Robert Arnkil: Hallituksen esitys HE 167/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Keskeinen viestini onkin, että suunniteltu lainsäädäntö (varsinkin lukua 2, palveluprosessia, koskien) olisi korjattava niin, että se antaa enemmän mahdollisuuksia tuleville TE 2024 päätöksen mukaisille kunnallistetuille palveluille (ja parhaillaan toteutetuille kokeiluille) tehdä omia ratkaisujaan alueen tarpeiden ja asiakkaiden elämäntilanteiden mukaan. Nyt HE 167/2021 on liikaa prosessien mikromanageerausta.

Se on sitä paitsi aivan toisenlainen suunta, kuin mihin Tanskan malli – jollaista kohti olemme menossa - on viimeisimmissä muutoksissaan mennyt. Siellä on haettu uutta balanssia keskusohjauksen ja kuntien autonomian välillä ja asiakasprosessien säätelyä ja byrokratiaa on vähennetty ja kuntien autonomiaa itsemääräämistä työvoimapolitiikan ja palvelun sisällön ja rytmin suhteen on lisätty. Oikeanlaisen balanssin tavoittaminen on uudessa tulevassa rakenteessa myös Suomelle avainkysymys.

Kolmen samanaikaisen uudistusprosessin synkronointia parannettava

- Työllisyyden kuntakokeilut pääsivät aloittamaan lähes vuoden myöhässä siitä, mitä oli suunniteltu. Alkuvaikeudet ollaan kyllä jo voittamassa, mutta kokeilujen ja muiden reformiprosessien synkronointia, muun muassa juuri POMAaan olisi syytä parantaa.

- Väliriihessä päätettiin toukokuussa 2021, että työvoimapalvelut kunnallistetaan kokonaan 2024 aikana (’TE 2024’). Tämän päätöksen sisäistäminen ja toiminnan sovittaminen siihen eri tahoilla vaihtelee huomattavasti eri puolilla maata. Olisi perusteltua vahvistaa viestiä ja valmistelua TE 2024 siirtymisestä ja synkronoida eri tahojen toimintaa, mm. TE ja ELYt tähän nykyistä paremmin.

- Rinnakkain kuntakokeilujen kanssa on valmisteltu POMAa. Sen peruspyrkimykset ovat kannatettavia, mutta siihen liittyy uhkia palvelujen jäykistymisen ja keskushallinnon mikromanageerauksen muodossa. Varsinkin lakiesityksen palveluprosessia koskevia kohtia olisi muokattava ja joustavoitettava niin, että kuntakokeilut voivat jatkaa palveluprosessien kehittämistä omalla tavallaan.

Kaavamainen samanlaistaminen ei ole aikaisempien arvioiden mukaan ole perusteltua

Palveluprosessin, varsinkin sen alkuvaiheen tiivistämistä, arvioitiin 1.2.2018-28.2.2019 TyöMäärä - Työttömien määräaikaishaastattelujen evaluointi (VNK/1763/48/2017) hankkeessa.

Määräaikaishaastatteluilla todettiin olevan palvelukosketusta parantava vaikutus, joskin suorat vaikutukset työllistymiseen olivat vähäisempiä. Tällä tiivistämisellä oli kuitenkin potentiaalisesti palveluprosessia parantavia vaikutuksia.

Arvioinnissa todetaan, että ”Haastattelujen tekeminen kaikille asiakkaille samaan 3 kk tahtiin ei ole toimiva ja tarkoituksenmukainen ratkaisu. Tehokkuuden ja vaikuttavuuden näkökulmasta haastatteluja tulisi tehdä nykyisen kaltaisesti systemaattisesti ja säännöllisesti, mutta haastatteluvälin tulisi perustua vahvemmin asiakkaan työnhakuvalmiuksiin ja palvelutarpeeseen.”

Valtakari, M., Arnkil, R., Eskelinen, J., Kesä, M., Mayer, M., Nyman, J., Ålander, T. (2019) Työttömien määräaikaishaastattelujen arviointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:26
https://tietokayttoon.fi/-/tyomaara-tyottomien-maaraaikaishaastattelujen-evaluointi

Tanskan kokemukset ja viimeaikaisimmat muutokset: kuntien itsemääräämistä ja asiakasprosessien räätälöintiä on lisätty

- Työvoimapolitiikkaa ja työvoimapalveluja koskien Tanskassa päätettiin 2015 hallituksen toimesta että kunnilla ja työttömyyskassoilla tulee olla enemmän vapautta järjestää yksilöllisiä työllistämistoimenpiteitä ja soveltaa työvoimapolitiikkaa

- Työvoimapolitiikan lainsäädäntöä uudistettiin laajan poliittisen yhteisymmärryksen merkeissä siten, että byrokratisoituneeksi paisunutta palveluprosessien säätelyä purettiin ja annettiin prosessien suunnittelussa kunnille enemmän vapauksia. Samalla uudistettiin myös alueellista ohjausjärjestelmää, strategista ja tiedollista ohjausta ja soveltamisen tukea tarjoavana tahona

- ’Työ ensin – ja nopeasti’ painopistettä muutettiin enemmän osaamista ja työllistyvyyden pysyvyttä painottavaan suuntaan.

Bredgaard, T. ja Rasmussen, S. (2022, painossa) (toim.) Dansk arbejdsmarkedspolitik. Jurist- og Økonomforbundets Forlag. Kööpenhamina ja
https://www.star.dk/en/recent-labour-market-policy-reforms/agreement-on-a-simpler-employment-system-2018/

Yhteenvetona esitän että

HE 167/2021 on muokattava siten, että samalla kun päätarkoitusta, eli palvelukosketusta asiakkaisiin parannetaan, vähennetään yksityiskohtaista palveluprosessin säätelyä ja jätetään alueellis-paikalliselle tasolle lakiesitysluonnosta enemmän päätäntä- ja räätälöintivaltaa niin sisällön kuin tapaamistahdinkin suhteen.

Olisi myös hyvä kuunnella kuntakokeilujen viestiä ja ideoita siitä, miten palveluja voisi järjestää ja varmistettava muutoinkin kaikin tavoin, että kaikki asiaan liittyvät tahot todella valmistelevat TE 2024:tä, eli kunnallistettujen työvoimapalvelujen toteutusta.